

Nieuwe examens leesvaardigheid

De centrale examens leesvaardigheid mvt voor havo/vwo vanaf 2000 en 2001

Nieuwe eindtermen, open vragen, meer en andere teksten, correctie op de scholen, gebruik woordenboek toegestaan bij de examens... Het nieuwe eindexamenprogramma zal tot een aanzienlijk aantal vernieuwingen in de centrale examens leiden.

De bedrijfsgroep Examens van het Cito heeft zich beziggehouden met het ontwerpen van proefopgaven voor de nieuwe eindexamens sinds het verschijnen van het rapport van de CVE-mvt in 1992 (zie Pit & Van Zuijlen 1996 en Boers & Van Zuijlen 1996). Toen in 1995 de Vakontwikkelgroep Moderne Vreemde Talen een nieuw eindexamenprogramma, op basis van het CVE-mvt-rapport, het licht had doen zien, werd op het Cito een aanvang gemaakt met het ontwikkelen van een prototype van de nieuwe examens leesvaardigheid. De vaksecties van de Cevo (Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven) waren hierbij nauw betrokken. Er werden door Cevo en Cito richtlijnen opgesteld, op basis waarvan voor alle havo/vwo-mvt-examens voorbeeldexamens ontwikkeld zijn. In dit artikel zal ik in grote lijnen de inhoud en de samenstelling van de centrale examens havo/vwo vanaf 2000 en 2001 beschrijven.

De eindtermen

Het centrale examen heeft betrekking op de eerste vijf eindtermen (de 'taalvaardigheden') die het programma noemt in Domein A: leesvaardigheid. In dit artikel zal ik verwijzen naar deze eindtermen. Voor de duidelijkheid, en misschien ten overvloede, geef ik ze hieronder:

De kandidaat kan:

1. aangeven of een tekst, gegeven een bepaalde informatiebehoefte, relevante informatie bevat en, zo ja, welke;
2. de hoofdgedachte van een tekst dan wel delen van een tekst aangeven;
3. de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
4. onderdelen van een tekst benoemen en het verband tussen delen van een tekst aangeven;
5. op grond van de tekst conclusies trekken met betrekking tot beoogd publiek, taalgebruik en schrijfdoeel(en), alsook opvattingen en gevoelens van de auteur.

De vernieuwingen in het kort

- De expliciete *opdeling* van het concept leesvaardigheid in vijf eindtermen zal leiden naar een meer expliciete toedeling van opgaven aan de eindtermen.

men. Met name wat eindterm 1 betreft betekent dit een inhoudelijke vernieuwing in het examen.

- De examens zullen een *andere samenstelling* krijgen dan zij nu hebben: zij zullen deels bestaan uit opgaven waarbij aan de hand van één tekst(je) één eindterm getoetst wordt, en deels uit opgaven van de traditionele soort (één tekst gevolgd door een serie items).
- De examens zullen *open vragen* bevatten.
- De examens zullen naast de traditionele meerkeuze-opgaven ook *nieuwe soorten objectieve vraagvormen* bevatten.
- De examens zullen *meer en ook andersoortige teksten* bevatten.
- De kandidaten zullen bij het examen een *woordenboek* mogen gebruiken.

Winstpunten

Vergeleken bij de beknoptheid van het officiële huidige examenprogramma ('Bij het schriftelijk examen wordt onderzocht, in hoeverre de kandidaat een schriftelijk aangeboden tekst in de vreemde taal heeft begrepen') biedt de expliciete formulering van de nieuwe eindtermen meer duidelijkheid voor de kandidaten, de docenten en voor de examenmakers. Het feit dat het nieuwe programma vijf eindtermen expliciet onderscheidt, is aanleiding om in (een deel van) het examen deze óók, onderscheiden van elkaar, van opgaven te voorzien. Het duidelijkst is dit het geval wanneer 1 à 2 opgaven van één bepaalde eindterm horen bij één tekst(je), zonder andere opgaven (horend bij een andere eindterm). Zo wordt 'overlap' (samenhang tussen antwoorden) vermeden.

Een tweede winstpunt is dat kandidaten die zich in het kader van het studiehuis zelfstandig voorbereiden, bij apart getoetste eindtermen beter weten waarop zij zich moeten richten dan bij de gebruikelijke reeksen vragen bij de huidige eindexamens.

Verder maakt het onderscheid in eindtermen een weloverwogen, meer op functioneel gebruik van taal gerichte verdeling van de opgaven over de eindtermen mogelijk. Wanneer een dergelijke verdeling het uitgangspunt bij de constructie is, kan dit de validiteit van het examen ten goede komen: niet de toevalsreeks (relevante) vragen die bij een tekst geconstrueerd kunnen worden hebben prioriteit, maar de mate van functionaliteit van de eindtermen.

Het opnemen van eindterm 1¹ in het eindexamenprogramma kan als een ander winstpunt beschouwd worden: deze werd tot nu toe niet getoetst, terwijl het gericht zoeken naar informatie een belangrijke leesactiviteit is. De overige eindtermen zijn

THE SUNDAY TIMES · BOOK

FICTION

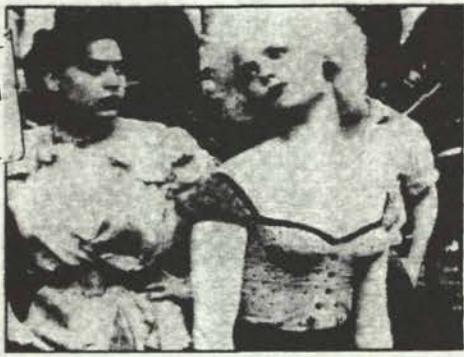
LAST EXIT TO BROOKLYN

● **Last Exit to Brooklyn**
by Hubert Selby Jr
When first published in 1964 this book was greeted in America by critical acclaim and public outrage. In Britain it fell foul of the Obscene Publications Act and was, initially, banned. It has now been made into a film and received its British premiere on January 5.

Selby, whose first book this was, was Brooklyn-born, an ex-Marine and a drug addict and he wrote, with searing honesty, about the people he knew: the prostitutes, junkies and drag queens who roamed the sleazy, ever-open bars. The people on poor relief or in dead-end jobs who inhabited the public housing projects of post-war New York, their lives are so unremittingly awful, their children's futures so blighted, that it is painful to read about them.

The world he describes is a harsh and loveless one in which hope is extinguished before it can grow and the searing frustrations of the deprived and semi-literate are expressed in outbursts of unthinking violence.

Selby's writing is powerful and sometimes poetic; his anger and compassion illuminate the squalor, forcing the reader to care, and driving home his point that the real obscenity is that any society should allow people to become so alienated and reduced to such misery (Paladin £3.99).

- How does the writer of this short review characterise *Last Exit to Brooklyn*?
- A It is a painful example of cashing in on the public's hunger for sensationalism.
B It is a strong accusation against a world in which the appalling conditions described in the book can occur.
C It is such an explicit description of rotteness that reading it can only lead to moral despair.

voorbeeld van een tekstje gevolgd door een eindterm-2-vraag

gericht op het onderkennen van de hoofdgedachte, belangrijke elementen, details, structuur en communicatieve aspecten. In de huidige examens zijn deze al aanwezig, zij het dat de meeste vragen momenteel betrekking hebben op eindterm 3: het onderkennen van belangrijke elementen.

Verdeling van de eindtermen over de vragen

Tot nu toe werden de examens samengesteld volgens de volgende criteria: geschatte moeilijkheidsgraad van de tekst; onderwerp van de tekst; lengte van de tekst en van alle teksten samen; geschatte moeilijkheidsgraad van de opgaven en hoeveelheid opgaven per tekst (van belang om tot een aantal van 50 items te komen).

Bij de nieuwe examens zullen de eindtermen dus óók een expliciet criterium gaan vormen: ieder examen zal *per eindterm* in ieder geval een *minimaal aantal opgaven* bevatten, met uitzondering van eindterm 3. De meerderheid van de vragen zal horen bij deze eindterm. Voor eindterm 1 en eindterm 2 is bepaald, dat een (minimaal) aantal teksten in het examen moet worden opgenomen waarbij alléén vragen zullen staan volgens eindterm 1, of alléén volgens eindterm 2. Deze eindtermen krijgen als het ware een voorkeursbehandeling omdat, zoals hierboven ook aangeduid is, de toetsing ervan aan validiteit wint als de kandidaat niet geholpen wordt door andere vragen (en antwoorden!) horend bij een andere eindterm, en dus het vereiste leesgedrag op eigen kracht moet opbrengen.

Samenstelling van de examens

Een examen zal in grote lijnen bestaan uit:

- een aantal vragen horend bij eindterm 1. De teksten bij deze vragen worden in het algemeen niet vergezeld van vragen horend bij andere eindtermen.
- een aantal vragen horend bij eindterm 2. De teksten bij deze vragen worden in het algemeen niet vergezeld van vragen horend bij andere eindtermen.
- meerkeuze-invulvragen, vergelijkbaar met die in de huidige examens: over het algemeen horend bij één à twee teksten (deze toetsen gewoonlijk eindterm 3, en soms 2 of 4).
- een aantal vragen horend bij eindterm 2, 3, 4, en 5, bij lange of middellange teksten.
- eventueel – afhankelijk van de mate waarin de eindtermen in een geheel examen als voldoende gerepresenteerd beschouwd worden – een klein aantal vragen horend bij eindterm 3 en/of 4 en/of 5, waarbij de tekst alleen bevraagd wordt met vragen van de gekozen eindterm.

De bij eindterm 1 en 2 vereiste efficiënte aanpak wordt in het examen bevorderd doordat de opgaven die deze eindtermen aan de hand van steeds één tekst(je) toetsen, aan het einde van het examen geplaatst worden.

Open vragen

De examens zullen ook open vragen gaan bevatten. De overweging daarbij is, dat de examens beter zullen aansluiten bij de onderwijspraktijk en aan validiteit en gevarieerdheid winnen. Hiervan is een gunstiger 'terugslag-effect' van de examens op het onderwijs te verwachten.

De invoering van open vragen heeft tot gevolg dat de examens in hun geheel op de scholen, en met een tweede corrector, nagekeken zullen worden. De centrale norm zal door de Cevo bepaald worden aan de hand van een steekproef van leerlingresultaten, en de gegevens van de jaarlijkse normvergelijking (zie Robben 1997).

Het opnemen van open vragen in de examens zal behoedzaam gebeuren. De examens dienen zo objectief mogelijk corrigeerbaar te zijn om alle kandidaten op gelijke manier te kunnen beoordelen! Daartoe zal een correctievoorschrift worden aangeboden dat mede op grond van proefafnames tot stand is gekomen. De vragen moeten betrekking hebben op de inhoud van de tekst, en de antwoorden moeten gebaseerd kunnen worden op gegevens uit de tekst. Het betekent ook dat voorzichtig omgegaan zal worden met vragen waarop het antwoord moet bestaan uit

Jeunes

• **Age minimum pour travailler.** Celui où cesse l'obligation scolaire (en principe 16 ans ; exceptions : apprentissage, professions ambulantes, enfants employés occasionnellement pour les spectacles ou travaillant sous l'autorité du père, de la mère ou du tuteur). Travail pendant les vacances, à partir de 12 ans et pour une période ne dépassant pas la moitié des vacances. On considère comme « enfants » les adolescents jusqu'à 18 ans.

• **Capacité dans l'entreprise.** Adhésion à un syndicat possible à partir de 16 ans (sauf opposition du père, de la mère ou du tuteur). Electeurs (comité d'entreprise, délégués du personnel) à partir de 16 ans (et 6 mois d'ancienneté), éligibles à partir de 18 ans. Le mineur peut saisir l'inspection du travail mais seul son représentant légal peut agir devant les prud'hommes.

• **Congés:** les - de 22 ans ont droit, sur leur demande, à 24 j quelle que soit la durée de leur travail effectif pendant la période de référence précédente.

• **Durée du travail.** 1841-22-3 loi interdisant de faire travailler des enfants de - de 8 ans ; durée 8 h de 8 à 11 ans ; 12 h de 12 à 16 ; travail de nuit et du dimanche interdits. 1874-19-3 âge min. : 12 ans ; durée max. : 12 h ; exception : de 10 à 12 ans les enfants peuvent travailler 6 h. Actuellement : 39 h, dérogation exceptionnelle 45 h max. par semaine.

Les plus de 14 ans peuvent effectuer, dans les secteurs indust. et commercial, des travaux légers pendant leurs vacances scolaires si on leur laisse un repos effectif au moins égal à la moitié de chaque période de congé. L'autorisation de l'inspecteur du travail est nécessaire. Dans le secteur agricole, l'âge est abaissé à 12 ans si l'enfant travaille sous la surveillance d'un parent ou du tuteur ; on doit lui laisser un repos d'un mois au minimum en été et faire une déclaration à l'inspecteur des lois sociales en agriculture.

• **Étudiants.** Voir p. 1663.

• **Fardeaux.** Voir p. 1664.

• **Fêtes légales.** Trav. interdit, même pour rangement d'atelier, dans usines, manufactures, chantiers, etc. (exception, avec jour de repos compensateur, dans usines à feu continu).

• **Repos de nuit.** 12 h au minimum, travail de nuit interdit, sauf dérogation entre 22 h et 6 h.

• **Salaire.** S'il n'y a pas de contrat d'apprentissage écrit, le jeune ne peut percevoir moins que le min. gar. Salaire minimum égal au SMIC (abattement de 20 % avant 17 ans, de 10 % entre 17 et 18 ans). Ceux qui travaillent au rendement ou aux pièces ne doivent pas subir ces abattements.

• **Stages de formation.** Jeunes de 16 à 18 ans, sortant de l'école sans formation professionnelle. *St. de form. alternée, de « qualification » :* formation générale et théorique par un organisme de form., + form. pratique en milieu de travail, durée de 6 mois à 2 ans (dont 30 % en entreprise), indemnité forfaitaire de 580 F pendant 6 mois et 798 F au-delà (+ indemnités de transport et d'hébergement). *St. de formation alternée d'insertion :* réservés aux jeunes rencontrant des difficultés d'insertion professionnelle et sociale (échec scolaire, difficultés personnelles) ; durée max. 10 mois (dont 50 % en entreprise), indemnité forfaitaire (idem, voir ci-dessus). *St. d'orientation collective approfondie :* destinés à aider les jeunes à choisir une profession, durée de 4 à 6 semaines (dont 50 % au plus en entreprise), indem. forfaitaire 535 F par mois.

• **Travaux dangereux ou immoraux :** interdits aux mineurs.

Quid, 1991

- Een Franse jongen van 15 jaar wil in zijn zomervakantie, die 8 weken duurt, gaan werken.
 Hoeveel weken mag hij volgens de Franse wet maximaal werken gedurende zijn zomervakantie?

voorbeeld van een tekstje gevolgd door een eindterm-1-vraag

meerdere zinnen. De kort-antwoordvragen zullen de overhand hebben. Een paar voorbeelden hiervan:

- Waarnaar verwijst het begrip 'xxx'?
- Citeer een woord uit alinea 5 dat sarcastisch is gebruikt.
- Hoeveel argumenten vóór bevat alinea 2?
- Noem het nummer van de alinea die de hoofdgedachte van het artikel weergeeft.

Op het Cito wordt op het ogenblik onderzoek gedaan naar de beoordelaarsovereenstemming bij de open vragen die voor de voorbeeldexamens gemaakt zijn. In principe kunnen bij alle eindtermen open vragen gesteld worden. In het geval van eindterm 1 is dit zelfs zeer gewenst: eindterm 1, die een beroep doet op het gericht op zoek gaan naar informatie, moet bij voorkeur in een open vraag aan bod komen, omdat dit de validiteit van de vraag ten goede komt. Alternatieven in een meerkeuze-item zouden echt gericht zoeken naar informatie immers onmogelijk maken.

Open vragen in het Nederlands

De open vragen zullen gesteld worden in het Nederlands, zodat de vraagstelling, die soms noodzakelijkerwijs meerdere elementen bevat en daardoor ingewikkeld is, geen problemen kan veroorzaken bij de kandidaten. De kandidaten dienen de vragen ook in het Nederlands te beantwoorden. De schrijfvaardigheid van een kandidaat in een vreemde taal mag de

beoordeling van het tekstbegrip van de kandidaat niet beïnvloeden. De kandidaat moet natuurlijk wel in de vreemde taal antwoorden wanneer gevraagd wordt om een citaat.

Variatie aan vraagvormen

De nieuwe examens zullen niet alleen open vragen en 'traditionele' meerkeuzevragen bevatten. Er zal binnen beide vraagtypen gestreefd worden naar variatie. Zo zijn mogelijk:

- herordeningsitems:

In de tekst staan vier argumenten die de hoofdstelling ondersteunen, namelijk:

1. [...]
2. [...]
3. [...]
4. [...]

Geef aan in welke volgorde deze argumenten in de tekst aan de orde komen.

Plaats de cijfers in de juiste volgorde.

- combinatie-items:

Geef aan welk van de genoemde functie elk van de onderstaande alinea's heeft.

Kies *één* functie per alinea. Gebruik elke functie slechts *één* maal.

1. alinea 2	A. illustratie
2. alinea 3	B. onderbouwing
3. alinea 4	C. opsomming
	D. samenvatting
	E. verklaring

- items die het invullen van een schema vereisen ('classificatievragen'):

Geef voor elk van de onderstaande boekbesprekingen aan of het oordeel van de recensent over het geheel genomen positief, negatief, of neutraal is. Zet een kruisje in *één* vakje.

	positief	negatief	neutraal
boek 1			
boek 2			
boek 3			
boek 4			

- in- of aanvulitems:

In alinea 4 onderschrijft de schrijfster de argumenten van , terwijl zij de argumenten van tegenspreekt.

Misschien zelfs zou, met betrekking tot eindterm 3, af en toe een vertaalvraag gesteld kunnen worden (natuurlijk zonder dat dit een vraag zou zijn naar de betekenis van een woord 'sec'). Een voorbeeld:

'with what barriers there are being easily breached' (line x)
 Vertaal het bovenstaande zinsdeel in het Nederlands zó, dat het één goede zin vormt met '...dat klassen in dit land vrijwel geheel niet voorkomen.' (regels y-z)

De variatie kan in de loop der tijden nog uitgebreid worden.

Hoeveelheid teksten en tekstmateriaal

De aandacht voor eindterm 1 en 2 zal leiden naar een toename aan tekstmateriaal. Dit is op zich niet bezwaarlijk, omdat het vereiste leesgedrag vaak inhoudt dat men efficiënt, 'scannend' of 'skim-mend', met de tekst in kwestie omgaat. Een kandidaat die teksten voor eindterm 1 of 2 van het begin tot het eind wil lezen zou terecht in tijdnood komen! Natuurlijk is het nodig om ook eisen aan het aantal teksten te stellen: de Cevo heeft dit op minimaal 10 en maximaal 16 gesteld. Zo kan per taal, per niveau, en per examen gevarieerd worden.

Het tekstmateriaal dat gebruikt kan worden voor de examens is in feite oneindig, al zijn natuurlijk de bevroegbaarheid en de moeilijkheidsgraad van het materiaal terechte beperkingen.

De teksten zullen in een authentieke lay-out afgedrukt worden. Zij zullen, waar nodig, wel alinea-aanduidingen en/of regelverwijzingen bevatten. In feite zal de authentieke lay-out al vanaf 1998 in de examens geleidelijk doorgevoerd worden, vooruitlopend op de algehele vernieuwing van de eindexamens.

Gebruik woordenboek bij de examens

Evenals bij andere examens dan talenexamens naslagmateriaal gebruikt mag worden, zal het

gebruik van een woordenboek bij de mvt-examens toegestaan zijn. Het toestaan van een woordenboek past bij het begrip 'functionaliteit', een belangrijk uitgangspunt bij de nieuwe examens. In een normale leessituatie zal de lezer af en toe een woordenboek willen naslaan om tot beter begrip van de tekst te komen. Zo ook de eindexamenkandidaat, die overigens in tijdnood zou komen als hij te veel woorden op zou gaan zoeken.

Tot besluit

Zoals in de inleiding gemeld, zijn op het Cito voor iedere taal, op zowel havo- als vwo-niveau, voorbeeld-examens ontwikkeld. Deze voorbeeldexamens zullen in een nieuwe syllabus opgenomen worden. In deze syllabus, te verschijnen vóór de zomervakantie van 1998, zal de invulling van de nieuwe examens uitgebreid worden beschreven en geïllustreerd.

Voor voorbeelden van eindterm 1 en 2 is in dit artikel al verwezen naar eerdere publicaties in *Levende Talen*. In de nabije toekomst zullen artikelen over de uitwerking van eindterm 4 en 5 aan *Levende Talen* aangeboden worden door studenten die bij het Cito stage hebben gelopen.

Noot

De scholen die ervoor gekozen hebben een jaar later te starten met de profielen zullen in 2000 (havo) en 2001 (vwo) examens krijgen waarin eindterm 1 nog niet getoetst wordt.

Literatuur

- Boers, R., en N. van Zuijlen, Waar draait het om? De ontwikkeling van examenopgaven voor globaal tekstbegrip in de moderne vreemde talen, in: *Levende Talen* 513 (1996), 460-464.
- Cevo, *Handreiking voor het centraal examen moderne vreemde talen vwo*, Arnhem: Cevo, 1993.
- CVE-mvt, *Eindrapport commissie Vernieuwing eindexamenprogramma's moderne vreemde talen vwo en havo*, Arnhem: CVE-mvt, 1992.
- Pit., M., en N. van Zuijlen, Krenten in de pap. De ontwikkeling voor gericht lezen in de moderne vreemde talen, in: *Levende Talen* 508 (1996), 130-134.
- Robben, H., Talenexamens: waar ligt de grens?, in: *Levende Talen* 524 (1997), 578-581.
- SLO, *Voorlichtingsbrochures havo/vwo. Actuele stand van zaken invoering tweede fase*, Enschede: SLO, 1996.
- VOG-mvt, *Advies examenprogramma's havo/vwo. Moderne vreemde talen*, Den Haag: Vakontwikkelgroep Moderne Vreemde Talen, 1995.

Digna Samson

Werkt als medewerker Engels op het Cito, waar zij de constructie van de examens vwo en vbo/mavo-D begeleidt.
Adres: Cito, Postbus 1034, 6801 MG Arnhem.